

Формування
компетентності на уроках
фізики шляхом інтеграції
традиційних і
нетрадиційних форм і
методів роботи.

Вступ.

Прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати у школярів вміння вчитися. Тому виховання такої соціально і професійно активної особистості вимагає від вчителів сучасної школи застосування нових методів, прийомів і форм роботи. Щоб сформувати компетентного випускника у всіх потенційно важливих сферах професійної освіти і життєдіяльності, необхідно застосовувати активні методи навчання.

Сучасна система навчання направлена на те, що учні повинні думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію і застосовувати її в конкретних умовах.

Для цього потрібні виробити в школярів мотиви і цілі навчальної діяльності, навчити способом дії здійснення і регулювання.

Ключовою компетентністю учнів є вміння вчитися. Дослідження психологів і педагогів, досвід вчителів показують: щоб навчити учнів самостійно і творчо вчитися потрібно включити їх у спеціальну організовану діяльність. Реалізація нових завдань освіти потребує нових підходів, враховує особистості учнів, його потреби і інтереси, але разом з цим класичні, традиційні методи навчання не можуть відійти на другий план.

Головною дійовою особою в навчанні є учень. Зовсім іншу роль відіграє вчитель, він допомагає учню вчитися, створює сприятливу атмосферу і значно збагачує мотивацію навчання, утворює почуття гідності особистості.

Знання, вміння, навички, досвід необхідні для свідомого і активного засвоєння учнями навчального матеріалу можна реалізувати на уроках і позакласній роботі, використовуючи інтеграцію традиційних і нетрадиційних форм і методів роботи.

Моделі формування ключових компетентностей учнів.

В останні роки поняття «компетентність» вийшло на загальнодидактичний і методологічний рівень. Це пов'язано з його системно-практичними функціями й інтеграційною метапредметною роллю в загальній освіті. Необхідність формування школою ключових

компетентностей відзначена в концептуальній модернізації вітчизняної освіти. Варто сказати, що не існує єдиного узгодженого визначення та переліку ключових компетентностей. Оскільки компетентності – це насамперед замовлення суспільства на підготовку його громадян, такий перелік багато в чому визначається узгодженою позицією соціуму в певній країні або регіоні.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) дається тлумачення 3 понять: «компетентність», «ключова компетентність», «компетентнісний підхід»:

- **компетентність** - набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;

- **ключова компетентність** - спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;

- **компетентнісний підхід** - спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності;

Також визначено ключові компетентності, які мають бути сформовані в процесі освітньої діяльності в навчальному закладі: *громадянська, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна, комунікативна, міжпредметна естетична, міжпредметна, предметна (галузева), предметна мистецька, проектно-технологічна, соціальна.*

У зарубіжній освітній практиці розроблено й апробовано декілька шляхів реалізації в навчально-виховному процесі ідей компетентного підходу, і на практиці формування ключових компетентностей учнів здійснюється, як правило, за однією із зазначених нижче моделей:

1. **Предметно – тематична модель** передбачає цілеспрямоване набуття учнями ключових компетентностей при вивченні ними певного предмета. Так, у деяких загальноосвітніх навчальних закладах Великої Британії формування в учнів основної школи уміння вчитися здійснюється під час опанування ними предмета «Як навчатися?».

2. **Між предметна модель** передбачає формування в учнів ключових компетентностей комплексно: цілеспрямовано – під час засвоєння предметів певної освітньої галузі та опосередковано – при вивченні всіх дисциплін навчального плану.

3. **Виховна модель** передбачає формування в учнів ключових компетентностей переважно в позаурочній і позашкільній роботі. Вона може реалізовуватись через різні форми виховних заходів. Сьогодні в світовій педагогічній практиці набули розповсюдження такі підходи до побудови виховної моделі:

- проектний, сутність якого полягає в розробці та реалізації учнями різноманітних соціально спрямованих проектів;
- інституційний, який реалізується через моделювання елементів дорослого життя (наприклад, самоврядування), роботу дитячих організацій, клубів, гуртків тощо.

4. **Системна модель**, що є найоптимальнішою, оскільки дозволяє повною мірою задіяти у процесі формування в учнів ключових компетентностей весь освітньо-виховний потенціал школи завдяки органічному поєднанню предметно- тематичної, між предметної та виховної моделей.

Зміст роботи вчителя фізики з формування ключової компетентностей:

1. «Вміння вчитися» - набуття учнями досвіту практичної та експериментальної діяльності, застосувань знань у пізнанні світу.
2. «Загальнокультурної» - ознайомлення учнів з науковими досягненнями з фізики, формування в учнів ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, уміння екологічно взаємодіяти з довкіллям.
3. «Громадянська» - усвідомлення цілісного образу своєї країни на основі розгляду та аналізу: природи, господарство.
4. «Підприємницька» - виховання активної життєвої позиції, готовності до конкурентної боротьби на ринку праці, ініціативно включатися в підприємницьку діяльність.
5. «Соціальна» - формування в учнів ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійної взаємодії людини і природи, умінь екологічно виважено взаємодіяти з довкіллям.
6. «Здоров'я зберігаюча» формувати в учнів ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, уміння екологічно виважено взаємодіяти з довкіллям формувати уявлення про прояв закону збереження енергії в живій природі.
7. «Застосування ІКТ» - підготовка до раціонального використання комп'ютерних засобів при розв'язуванні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуків, систематизацією.

Набуття компетенції відбувається поступово в процесі навчання, рівень компетентності учня на різних етапах навчання буде різним. Таке бачення

свідчить про рівневий характер компетентнісного підходу в навчанні, про доцільність визначення певних послідовних рівнів у формуванні компетентності учнів. Отримання позитивного кінцевого результату в навчанні передбачає також періодичний контроль за його досягненням на певних етапах цього процесу.

Інтеграція традиційних і нетрадиційних форм і методів роботи при компетентнісному підході навчання

Орієнтація на досягнення компетентностей задає принципово іншу логіку організації освітнього процесу, а саме логіку вирішення завдань і проблем, причому не тільки і не стільки індивідуального, скільки групового, парного, колективного характеру. Відповідно перед педагогічними колективами в цілому і перед кожним учителем зокрема постало завдання не примушувати учнів, а мотивувати їх до тієї чи іншої діяльності, формувати потребу у виконанні тих чи інших завдань, сприяти отриманню досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до знань і до процесу їх отримання.

Сьогодні нереально дати знання дитині на весь вік, навчити її на все життя, забезпечивши при цьому її активну, професійну та життєву позицію. Тому перед будь-яким сучасним навчальним закладом стоять завдання:

- навчити учня вчитися самостійно впродовж усього життя;
- ефективно використовувати отримані знання в практичному житті (професійному, громадському, власному);
- постійно відчувати потребу в самовираженні та самовдосконаленні.

Основні напрями освітньої діяльності, які обумовлені розвитком сучасного світового суспільства:

1. Навчити швидкісній комунікації
2. Сформувати в учнів розуміння неминучої єдиної світової економіки зі спільним ринком
3. Освідомити необхідність застосування до праці в умовах суспільства послуг
4. Навчити переходу від традиційної форми праці до короткочасних спецпроектів
5. Сформувати стійке бажання зберегти національну культуру в умовах глобалізації
6. Виховувати відповідальність особистості в умовах зростання популярності ідеї "Зроби сам".

На сучасному етапі розвитку сучасної школи необхідно поєднувати традиційні класичні уроки з нестандартними уроками. Нестандартним можна вважати урок, сконструйований за "викрійкою", відмінною від загальноприйнятої. Нетрадиційні за формою уроки викликають підвищений інтерес учнів, активізують їхню пізнавальну діяльність, сприяють розвитку творчих здібностей, розвивають уміння і навички самостійної розумової

праці, виховують бажання активно, власними силами здобувати знання. Учням подобаються нестандартні заняття, бо вони не сковують навчальний процес, пожвавлюють атмосферу, активізують діяльність дітей, наближаючи навчання до життєвих ситуацій, що є самим головним у компетентнісному підході навчання.

Щоб процес формування компетентностей був ефективним вчитель повинен створити потрібні умови. Наприклад:

- забезпечення внутрішнього прийняття дітьми цілі майбутньої роботи, тобто забезпечення розуміння того, навіщо треба це робити, на який передбачуваний результат орієнтуватися. Якщо ж діти не підготовлені до вирішення навчального завдання, вони не зможуть повноцінно включитися в навчальну діяльність;
- виключення поверхового оцінювання підсумків попередньої роботи і в момент актуалізації знань;
- комбінування різних форм організації навчальної роботи, визначення їх місця на кожному етапі заняття;
- обговорення результатів діяльності та застосування придуманих самими дітьми вправ і завдань;
- створення ситуації сприятливого творчого прояву й розвитку індивідуальних здібностей;
- наявність позитивної мотивації, стійких пізнавальних інтересів, пізнавальної потреби;
- проведення навчального процесу на оптимальному рівні розвитку учнів;
- сприятливе спілкування в навчальному процесі – самоуправління процесу навчання та успішне володіння інтелектуальними вміннями, пов'язаними з переробкою набутої інформації, уміннями;
- співпраця та співтворчість вчителя й учнів для забезпечення ситуації успіху й психологічного комфорту кожного учня.

Що стосується власного досвіду, то тут можна відмітити наступне. Одним із основних завдань педагогічної діяльності вважаю знаходження власного підходу до дієвого використання форм, методів, прийомів викладання предмета, максимального врахування інтересів, нахилів школярів у процесі планування навчальної роботи. Широко практикую активні форми роботи (робота в малих групах під час виконання лабораторних дослідів, практичних робіт; мозковий штурм; уроки використанням рольових ситуацій; інтегровані уроки; між предметні, узагальнення і систематизації матеріалу та ін..), що суттєво сприяє активній взаємодії учнів. Раціонально використовую перевірені шкільною практикою такі форми роботи, як групова робота,

проблемне навчання, дидактичні ігри. Ефективно застосовую елементи сучасних інформаційних технологій навчання. Важливими джерелами знань, засобами створення проблемних ситуацій, закріплення та перевірки засвоєння навчального матеріалу, розвитку мислення, спостережливості та допитливості школярів слугують використовуваний експеримент та розв'язування задач на різних етапах уроків. Одним з основних здобутків вважаю впровадження проектної технології та використання соціальних мереж при навчанні.

Висновок.

Освіта відіграє провідну роль у формуванні життєвої компетентності особистості. Школа має допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості, створити умови для розкриття потенціалу для самопізнання, самооцінки, самопрограмування, самоактуалізації, саморегуляції, самореалізації, самоконтролю, інтеграції в соціокультурний простір.

Підготовка компетентного випускника – головний результат, критерій ефективності освітньої діяльності навчального закладу, його впливу на соціальне життя.

Інноваційні технології навчання і виховання дають можливість реалізовувати завдання виявлення, навчання і підтримки обдарованої учнівської молоді, але лише в поєднанні з класичними методами можна досягнути високого результату.